

PAPIAMENTS van levensbelang voor de ontwikkeling van de leerlingen van Aruba, Curaçao en Bonaire

Onderwijs in de moedertaal is een fundamenteel recht, zeker in eigen land. In veel ex-kolonies is dat echter nog steeds niet vanzelfsprekend. Zo ook in Aruba, Curaçao en Bonaire, waar we kunnen spreken van een hardnekkige koloniale erfenis: de taal van de meerderheid, het Papiaments, moet nog steeds vechten voor een volwaardige plaats als officiële taal, vooral in het onderwijs.

JOYCE L. PEREIRA & MARTA B. RÖMER-DIJKHOFF

Het onderwijssysteem van de ABC-eilanden (Aruba, Bonaire, Curaçao) is opgezet gedurende de koloniale tijd. Dit onderwijssysteem was onderdeel van de ‘civilisatiepolitiek’ van het Koninkrijk der Nederlanden, die onder andere tot doel had de bevolking van de koloniën zo Nederlands mogelijk te maken. Het Papiaments, dat men beschouwde als een vreemd taaltje, moest plaatsmaken voor het Europese en dus hoger gewaardeerde Nederlands, ook ‘omdat in een Nederlandse kolonie er Nederlands gesproken moet worden’ (Van Putte, 1999).

Het onderwijs was het ideale wapen om dat te realiseren, dacht men. Het Nederlands werd dus de enige toegestane instructietaal. Het Nederlands als instructietaal werd ook, via een decreet van 1935, een voorwaarde om overheidssubsidie te krijgen. Het Papiaments was strikt verboden in de klas en op het schoolplein. Velen kunnen zich de straffen herinneren die ze kregen als ze Papiaments spraken (Van Putte, 1999).

Er werden verschillende ideeën gebruikt om de bevolking ervan te overtuigen dat Papiaments in het onderwijs niet kon. Een idee dat tot op de dag van vandaag gebruikt wordt, is dat het kind zich niet optimaal

Foto: Michelle-Aimée van Tongerloo

kan ontwikkelen in het Papiaments, zijn moedertaal. Meer lezen, maar dan in het Nederlands, krijgt de leerling als advies om de lage resultaten in het onderwijs positief te beïnvloeden. Dat juist het Nederlands voor de meeste leerlingen een niet-toegankelijke vreemde taal is die hun het leren moeilijk maakt, omdat het begrijpen in het algemeen en het begrijpend lezen in het bijzonder niet aansluiten op hun moedertaal, wordt nog steeds niet onderkend. In een vreemde taal te moeten leren en lezen op een te jonge leeftijd, is juist het probleem. Als je niet begrijpt wat je leest, kun je ook geen leesplezier ontwikkelen en zal de geschreven tekst ook nooit een

bron van kennis worden. Lezen in de Nederlandstalige school is dan in feite technisch lezen, een zinloze bezigheid.

Daar komt nog bij dat in groep 3 met Nederlands begonnen wordt op een taalniveau dat de Papiamentstalige leerling nog niet heeft bereikt. Nederlandstalige schoolboeken zijn namelijk afgestemd op Nederlandstalige kinderen in Nederland, die op deze leeftijd een behoorlijke taalontwikkeling hebben bereikt, in het Nederlands uiteraard. De ontwikkeling die het Papiamentstalige kind in de eigen taal heeft ontwikkeld als het groep 3 binnenkomt, wordt overboord gegooid.

Het Nederlands als enige onderwijstaal is zeer belemmerend voor de ontwikkeling en onderwijsresultaten van het Papiamentstalige kind

het kind blijvend belemmeren en dus ook het leren in het algemeen.

Materiaal

De omslag naar het nieuwe denken gaat echter moeizaam, zeker omdat we te maken hebben met een vastgevoerd en koloniaal onderwijssysteem dat tot nu toe enkel sleutelen in de marge toeliet. Vele generaties scholieren zijn opgegroeid met het idee dat Papiaments niet kan en dat Nederlands moet. En vele generaties leerkrachten hebben alleen maar geleerd les te geven in het Nederlandstalige systeem en zijn huiverig voor verandering. Deze situatie maakt het innovatieproces lang en taai.

Men heeft het Papiaments lang uit het onderwijs gehouden, dus was het ook niet 'nodig' om Papiamentstalig materiaal te produceren. Vaak wordt over het hoofd gezien dat het een kwestie is van vraag en aanbod. De realiteit is dat toen Papiaments in het curriculum werd opgenomen als vak, de Fundashon Planifikashon di Idioma (FPI) en de Fundashon Material pa Skol (FMS) in Curaçao en de afdeling Curriculumontwikkeling van het Departamento di Enseñansa Aruba het op zich hebben genomen om lesmateriaal voor het Papiaments te ontwikkelen. Er is en er wordt nog steeds veel geproduceerd, zowel lesma-

Met andere woorden, het Nederlands wordt als moedertaal gegeven, met alles wat daarbij hoort. De meeste leerlingen op de ABC-eilanden beginnen dus met een 'kunstmatige' taalachterstand* in de schooltaal, die moeilijk in te halen is en waar in het onderwijs nauwelijks aandacht aan wordt besteed. De intelligentie van de leerling wordt bepaald aan de hand van zijn beheersing van het Nederlands. Dat het percentage zittenblijvers en drop-outs hoog is, is een logische consequentie van dit systeem. Het rendement van dit onderwijs is te zien aan de cijfers over het onderwijsniveau van bijvoorbeeld de Arubaanse beroepsbevolking: basisonderwijs 65,8% (alleen basisonderwijs 33,9%; lbo 17,3%; mavo 14,6%), middelbaar onderwijs 20,4% (havo 8,6%; vwo 0,7%; mbo 11,1%), hoger onderwijs 13% (hbo 10%; wo 3%).

De taalrealiteit

In Aruba, Bonaire en Curaçao zijn de departementen van onderwijs al decennialang bezig met het werken aan de status van het Papiaments en aan het ontwerpen van een eigen onderwijssysteem dat rekening moet houden met de taalrealiteit van deze multilinguale samenlevingen. De kadertekst illustreert deze taalrealiteit. Aan deze cijfers is te zien dat het Nederlands niet de moedertaal is van de meerderheid op de ABC-eilanden. Dat is het ook nooit geweest; het Nederlands is altijd een minderheidstaal geweest. Maar de enige groep die voor honderd procent profiteerde en nog steeds profiteert van het traditionele onderwijs op onze eilanden, waren en zijn de

MOEDERTALEN	ARUBA	BONAIRE	CURAÇAO
Papiaments	68	63	79
Spaans	14	19	6
Nederlands	6	11	9
Engels	7	2	4
anders	3	4	2

Taalsituatie in Aruba, Bonaire en Curaçao. Genoemde cijfers zijn percentages

Nederlandstaligen.

In Aruba is het Papiaments sinds 2003 een officiële taal, naast het Nederlands, en in Curaçao sinds 2007, naast het Nederlands en Engels. Door de erkenning van het Papiaments als officiële taal kon er gewerkt worden aan de introductie van het Papiaments als instructietaal in het onderwijs. In Curaçao werd al eerder, in 1986, het Papiaments als vak opgenomen in het curriculum van de basisschool.

Onderzoek versus mythes

Ook wetenschappelijk onderzoek wijst op het belang van erkenning van talen als het Papiaments als officiële taal. Sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw hebben lokale en internationale onderzoekers geconcludeerd dat het niet uitmaakt of een taal wel of geen schrijfwijze heeft, of dat een taal meer of minder boeken heeft om belangrijk te zijn voor de ontwikkeling van een kind. Deze ideeën zijn mythes, ongefundeerde ideeën, meningen die van oudsher voor het eigen politieke belang naar voren worden gebracht door koloniale mogendheden om hun culturele greep te behouden op andere bevolkingsgroepen. Ze zijn dus niet gebaseerd op enig wetenschappelijk onderzoek en houden geen rekening met het feit dat onderwijs in de moedertaal van het kind uitermate belangrijk is voor zijn ontwikkeling.

Unesco, de Wereldbank en ook onderzoekers van de eilanden zelf wijzen sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw op het belang van de moedertaal als instructietaal in het onderwijs en op de mogelijkheden om tot een verantwoorde onderwijsinnovatie over te gaan. De onderwijsvakbonden en de onderwijsdepartementen van de drie eilanden zijn zeer actief geweest in dit moeizame proces. Er is veel bestudeerd, gediscussieerd en gepubliceerd. Het laatste Curaçaose onderwijsbeleidsdocument is *Nationaal Taalbeleid Curaçao: Op weg naar multilinguale co-existentie*, van 2015. Het meest recente Arubaanse document op het gebied van onderwijsvernieuwing is *Plan Educacion Nacional 2030*, uitgebracht in april 2019.

Nederlands als vreemde instructietaal

Ook in de praktijk van het onderwijs is het al voldoende aangetoond dat het Nederlands als enige onderwijstaal zeer belemmerend is voor de ontwikkeling en onder-

wijsresultaten van het Papiamentstalige kind. Alle onderwijsprincipes worden hierbij overboord gegooid. Leren is zwaar en schier onmogelijk in een taal die je (nog) niet beheerst. Dat je daarom zo vroeg mogelijk moet beginnen met Nederlands als instructietaal en dan het liefst op de crèche, en dat daarbij de tweedetaaldidactiek gebruikt moet worden en ervoor gezorgd moet worden dat het kind zo snel mogelijk een *near-native* niveau van het Nederlands bereikt – zoals in het verleden wel is voorgesteld (Kibbelaar, 2019) – is niet realistisch, ongenueanceerd, en niet wetenschappelijk onderbouwd, zoals ook aangegeven door Snetselaar (2012). Bovendien, een kind zijn zekerheden, zijn cultuur, zijn taal ontnemen op het moment dat hij die zekerheid juist meer dan ooit nodig heeft, is tegen de rechten van het kind. In de Staatsregeling van Aruba staat bijvoorbeeld dat je niet op taal mag discrimineren, en dat is nu juist wat wel gebeurt in de traditionele Nederlandstalige school.

Men hoeft zich niet te verbazen over het feit dat het Nederlandstalige onderwijs zoals het tot nu toe op de eilanden is toegepast, mislukt is, zeker omdat het de andere in de samenleving zo levendig aanwezige taal, het Papiaments, uitsluit. En dat terwijl onderzoeksresultaten aangeven dat bij het aanleren van een tweede taal de kennis en vaardigheden die het kind heeft opgebouwd in zijn moedertaal altijd meespelen en, indien er rekening mee wordt gehouden, de onderwijsresultaten van het kind positief beïnvloeden. Het kind kan al conceptueel denken, weet al dat er een relatie bestaat tussen taal en werkelijkheid, weet al waar hij rekening mee moet houden als hij communiceert en gebruikt daarbij allerlei strategieën die hij al in zijn moedertaal heeft geleerd, om te zoeken naar verbanden en relaties, om te begrijpen wat hij hoort, terwijl hij daarbij steeds zijn eigen taal als referentiekader gebruikt. Lezen (en let wel, lezen voor je plezier) is pas een optie voor het verder ontwikkelen van de andere aspecten van taal als er geen taalbarrière is. Dus leren lezen in je eigen taal, moet voorafgaan aan het leren lezen in een vreemde taal (Krashen, 2004). Meer en exclusief Nederlands zal de situatie dus alleen maar erger maken, en de daardoor veroorzaakte lage motivatie, het laag zelfbeeld en de stress die hoort bij het leren in een vreemde taal, zullen de taalverwerving van

Vele generaties scholieren zijn opgegroeid met het idee dat Papiaments niet kan en dat Nederlands moet

teriaal als lees- en informatiemateriaal, van zeer goede kwaliteit.

Het feit dat wij meer materiaal nodig hebben in het Papiaments onderkennen we, maar dat onze kinderen daarom zo veel mogelijk in het Nederlands moeten gaan lezen, is geen oplossing. Het is belangrijker om leesvaardigheden in de eigen taal te ontwikkelen en de leerling liefde voor kennis en taal bij te brengen, zodat hun nieuwsgierigheid geprikkeld wordt en zij zonder stress hun eerste stappen kunnen zetten in de wereld van kennis. Daarna hebben ze niet alleen Nederlands, maar ook Spaans en Engels tot hun beschikking om hun kennisniveau uit te breiden.

Nieuwe ontwikkelingen

Ondanks de lastige uitgangssituatie zijn er toch al meerdere initiatieven ontwikkeld om het Papiaments beter in het onderwijs te verankeren. In Curaçao is bijvoorbeeld in 1987 onder leiding van Frank Martinus Arion de Fundashon Skol Humanista na Papiamentu opgezet met de Papiamentstalige basisschool Kolegio Erasmo. Later is deze school uitgebreid met de Skol Avansá Integrá Humanista (te vergelijken met het Nederlands vmbo), ook in het Papiaments, en een Pre-Universitario (vwo) met Papiaments en Engels als instructietalen. Daarnaast heeft de regering onlangs een taalbeleid geaccepteerd dat uitgaat van de huidige taalsituatie, waarin Papiaments een zeer belangrijke rol speelt. Leerlijnen in het funderend onderwijs zijn ook inmiddels aangepast en gaan uit van het Papiaments.

In Aruba is het Proyecto Scol Multilingual (PSML) ontworpen om de traditionele Nederlandstalige school te vervangen. De PSML is een meertalige school gebaseerd op Papiaments, wat betekent dat deze taal de instructietaal is. De andere talen, Nederlands, Engels en Spaans, zijn ook vanaf groep 1 aanwezig, echter als vreemde talen. Aangezien deze talen voor de meeste kinderen geen moedertaal zijn, wordt de didactiek van *familiarisacion* gebruikt, om de kinderen kennis te laten maken met deze talen. Dat betekent dat ze door middel van spelletjes, liedjes, rijmpjes en andere ludieke activiteiten met deze talen aan de gang gaan. *Familiarisacion* is een didactiek die gebruikt wordt om de kinderen

gewend te laten raken aan deze voor hen vreemde talen, voordat ze in de hogere groepen deze talen systematisch als vak krijgen aangeboden.

De PSML is als een pilot op twee basisscholen begonnen en heeft de experimenteerfase van acht jaar achter de rug. Het curriculum en het materiaal dat voor de PSML ontwikkeld is voor alle leergebieden hebben de evaluatie doorstaan. De nieuwe Arubaanse basisschool zal heten Scol Arubiano Multilingual (SAM). De voorbereidingsactiviteiten om het systeem te introduceren in alle basisscholen zijn in volle gang. Zo staat het Instituto Pedagógico Arubano (IPA, de Arubaanse pabo) klaar om te beginnen met nascholingsactiviteiten voor de docenten van alle basisscholen.

Natuurlijk zullen deze ontwikkelingen ook invloed hebben op het voortgezet onderwijs, waar een multilinguaal systeem ook door velen gewenst wordt. Een voortzetting van SAM in het voortgezet onderwijs zit in de planning. ■

De auteurs hebben dit artikel geschreven namens het Plataforma Union di Papiamentu/u, dat als doel heeft het Papiaments op Aruba, Bonaire, Curaçao en in Nederland te beschermen en te consolideren. Het platform bestaat uit de volgende stichtingen (niet-gouvernementele organisaties): Fundacion Lanta Papiamentu (Aruba), Fundashon Instituto Alsa Papiamentu (Curaçao), Akademia Papiamentu (Bonaire) en Fundashon SPLIKA (Nederland).

NOOT

* We spreken hier van een 'kunstmatige' taalachterstand aangezien de leerling het onderwijs binnenkomt met een normale ontwikkeling in en kennis van zijn moedertaal (en van het Engels en Spaans, die zeer aanwezig zijn in de samenleving en daardoor zeer toegankelijk voor de meeste kinderen, maar vanuit het Nederlands dienen te worden geleerd). Door de moedertaal buiten het onderwijs te houden en te eisen dat de leerling alleen in en via het Nederlands leert – een taal die het kind en de leerkracht nauwelijks in hun omgeving tegenkomen – wordt het onderwijs een moeilijk en zeer onnatuurlijk proces.

LITERATUUR

- Kibbelaar, J. (2019). Hoe krijgen de ABC-eilanden een beter opgeleide bevolking? Deel 1, deel 2, deel 3. *Levende Talen Magazine*, 106(6, 7, 8).
- Krashen, S. (2004). *The power of reading: Insights from the research* (2nd ed.). Libraries Unlimited; Heinemann.
- Putte, F. van. (1999). *Dede pikiña ku su bisiaña: Papiamentu–Nederlands en de onverwerkt verleden tijd*. Walburg Pers.
- Snetselaar, M. (2012). Het Nederlands op de BES-eilanden: Een 'vreemde taal'?! *Levende Talen Magazine*, 99(2), 24–28.

Watchmen

Watchmen is een serie die is gebaseerd op de grafische roman van Alan Moore en Dave Gibbons, die in 1986 werd uitgebracht. De serie speelt zich af in het hedendaagse Amerika, waar gekostumeerde helden worden verboden vanwege hun gewelddadige methoden, terwijl de dag des oordeels nabij is. Ondanks het feit dat de serie is gebaseerd op stripverhalen die al 35 jaar oud zijn, is de inhoud heel actueel: racisme en de opkomst van extreemrechts spelen een grote rol. Sommige helden verzamelen zich om een revolutie te beginnen, terwijl andere erop uit zijn om deze te stoppen voordat het te laat is. Wanneer een van hen wordt vermoord, beginnen ze een onderzoek naar de dader. De grote vraag is echter, wie houdt de burgerwachten in de gaten? Een combinatie van een dystopie, superhelden en actie. Welke puber kan daar weerstand aan bieden?

Watchmen – verkrijgbaar op dvd, blu-ray en Ziggo Movies & Series

His Dark Materials

His Dark Materials is een fantasyserie van Phillip Pullman waarin de hoofdpersoon Lyra Belacqua dwars door verschillende werelden reist. De wereld waar Lyra vandaan komt lijkt op de onze, maar dan in een victoriaanse setting. In deze wereld regelt de kerk het dagelijks leven, maar er zitten vreemde kanten aan deze religie. In opdracht van de kerk worden kinderen ontvoerd, waarna er rare experimenten op ze worden uitgevoerd. Dit hangt samen met een andere bijzondere eigenschap van Lyra's universum, namelijk het feit dat ieder mens een zogenaamde Daemon heeft, een dier dat een manifestatie is van de persoonlijkheid van die persoon. *His Dark Materials* is werkelijk een schitterende serie met prachtige beelden. Onderwerp en verhaal sluiten feilloos aan bij wat jongere leerlingen graag willen zien, maar ook oudere leerlingen en volwassenen zullen hier zeker van genieten. Schitterende beelden, prachtige serie.

His Dark Materials – verkrijgbaar op dvd, blu-ray en Ziggo Movies & Series

True History of the Kelly Gang

In het 19e-eeuwse Australië gaat de nog zeer jonge Ned Kelly in de leer bij de beroemde struikrover Harry Power. Eigenlijk verkoopt zijn moeder hem aan Harry om op die manier een echte man van hem te maken. Ned berooft postkoetsen en steelt paarden en komt op die manier aan de kost. Maar nadat zijn moeder is gearresteerd, verzamelt hij een groep rebellen om zich heen om een opstand te plannen tegen de Britse overheersers. Zijn plan om de troepen uit de stad te lokken om daarna zijn moeder te bevrijden is ambitieus, en wanneer zijn halve leger wegrent bij de eerste schermutselingen wordt het nog een stuk lastiger. *True History of the Kelly Gang* is gebaseerd op de roman van Peter Carey, die in 2001 de Booker Prize won. Het sterke verhaal, de prachtige beelden en de overtuigende acteerprestaties maken dit een heel mooie film, zeker geschikt voor de bovenbouw. **True History of the Kelly Gang – verkrijgbaar op dvd en blu-ray**